

Dalby Kirke - Skaane

HARALD HEIN

Af Kjeld B. Nilsson

Efter et epokegørende fund ved Egelev på Falster af mønter, som var præget med kong Harald Heins portræt, jubledede lokale arkæologer i kor med kolleger fra Nationalmuseet, at mønterne stammede fra en tid, da Skåne hørte under Danmark. Svend Estridsens søn Harald Hein sad på tronen fra 1076 til 1080, og mønterne gav det første indtryk af, hvordan

denne konge så ud, for det er første gang, man har fundet troværdige afbildninger af ham.

Men bemærkningen om, at Skåne på hans tid hørte under Danmark, blev taget ilde op af medstifteren og nuværende æresmedlem af Foreningen Skånsk Fremtid, forfatteren og journalisten Kjeld B. Nilsson. I netavisen Den Korte Avis, som har redaktion i hans hjemby Dragør, skrev han i en harmdirrende artikel, at Skåne

aldeles ikke hørte under Danmark. Skåne var Danmark og formentlig den rigeste og mest kulturbærende del af det danske rige. Kunne de professionelle historikere måske også finde på at påstå, at Jylland på den tid 'hørte under Danmark'.

Formuleringen var så meget mere provokerende, som Harald Hein blev begravet i den statelige kirke i Dalby få kilometer fra ærkebispesædet Lund. Kunne de historieløse fagfolk

mon forestille sig, at en dansk konge var blevet begravet i udlandet eller en oversøisk provins. Desværre kan gravstedet ikke påpeges med sikkerhed. Men kirken eller menighedshuset i Dalby vil utvivlsomt være interesseret i at modtage en kopi af møntportrættet af Harald Hein, når man nu for første gang har et billede af denne konge, sluttede indlægget i Den Korte Avis. Fra Harald Heins regeringsperiode har man møntfund fra Lødekøbing og Borgeby i Skåne, Viborg, Ribe og Slesvig. Der er to forskellige mønttyper, men begge med kors på begge sider og uden portræt af regenten ifølge P. Haubergs 'Udmøntninger i Danmark indtil 1146'.

Harald Svendssens tilnavn skrives ofte Harald Hen, idet Hein skulle være den oldnordiske form. Betydningen af Hen/Hein er ifølge sprogforskningen 'slibesten', pletter Skånsks Fremtidsformand Knud J. Holdt. Den Danske Ordbog skriver om betydningen: "sten(stykke) af forholdsvis blødt materiale, anv. til hvæsning o.lgn.; brynesten; hvæssesten; slibesten. (...) (især hist.) som tilnavn til kong Harald Svendsson (ca. 1076–80), der skildres som en blod og eftergivende regent. Holb.D.H.I.187."

Samme ord findes på engelsk i formen 'hone', der betyder 'hvæssesten', især af et materiale, der kan frembringe en meget skarp kant på redskabet eller våbnet.

En 'whetstone' derimod sliber knap så fint, uddyber Knud J. Holdt forklaringerne af kongenavnet Hen eller Hein.

ARKITEKTER

Da menneskene begyndte at opføre stationære huse, var et grundvilkår, at man brugte byggematerialer, den pågældende egn var velforsynet med. I skovfattige flodegne er der flodmudder alle vegne, så her bygger man i dette soltørrede materiale (adobe). I skovrige områder bygges husene af træ. Hvor der er nem adgang til løse marksten, finder man stenbygninger, og i kalkstensrige områder tilhugges kalksten som byggemateriale.

Nogle af de første arkitektoniske bygningsværker i stor skala, opført i kalksten, er de ægyptiske pyramider. Den første arkitekt i historien, vi har navn på, var ægypter. Han hed Im-hotep og var ansvarlig for opførelsen af farao Djoser's trinpyramide i det nordlige Ægypten i det 27. århundrede f.Kr.

Det var især offentlige bygninger, templer, paladser osv., man opførte i sten. Således forholdt det sig også ofte i helladisk, hellenistisk og romersk tid. Sten brugtes desuden til at befæste byerne med bymure. Centrale pladser i de større byer stabiliseredes med stenbelægning ligesom visse af byernes hovedstrøg.

Grækerne byggede imponerende templer i sten, mens romerne anlagde stenbelagte hærveje på kryds og tværs gennem imperiet, hvilket blev et vigtigt transportnet for såvel soldater som tankepredning. Lange akvædukter er også et romersk særkende. Bygningshåndværkere (soldater) og bygmestre stod i spidsen for sådanne anlæg.

I Markusevangeliet kapitel 6,3 kaldes Jesus af Nazaret tékton (’et

er et omega). I Matthæusevangeliet kapitel 13,55 omtales han som søn af en tékton. Dette græske ord er traditionelt blevet oversat med 'tømmer', hvilket formentlig skyldes, at oversættelserne ofte kom fra Nord-Europa, hvor træbygninger fra gammel tid dominerede.

Nyere tolkninger sætter dog spørgsmålstegn ved denne oversættelse, idet tékton blot betyder 'en, der bygger', bygningskonstruktør, altså uden at specificere byggematerialet. Det er derfor nærliggende at tænke sig, at Jesus i sin ungdom (ligesom faderen) var beskæftiget ved opførelsen af bl.a. stenhuse, for eksempel i den livlige administrationsby Sepphoris, der lå blot 6 kilometer nordvest for Nazaret.

Med en sådan erhvervsbaggrund bliver meget i evangeliernes billedsprog langt mere nærværende. Som for eksempel, at man ikke skal bygge sit hus på sand, men på klippegrund. At den sten, som bygmestrene vragede, er blevet hovedhjørnestenen. Og om Peter (Kefas), at han er den urokkelige klippe (petra), på hvilken Kirken skal bygges (Matthæus 16,18).

Markus' tékton gengives i den tidlige latinske bibeloversættelse (kaldet Vulgata, dvs. 'den almindelige') med ordet faber. Hos Matthæus står det i genitiv: fabri filius, 'søn af en faber'. Faber betyder 'håndværker, der arbejder med hårde materialer'. Sml. det danske slægtsnavn Fabricius, der er en præste-latinisering af håndværkernavnet 'smed'.

Hieronymus (347-420 e.Kr.), der oversatte Bibelen fra græsk til

latin (Vulgata), havde således ikke træ-håndværket i tankerne, da han skulle gengive ordet tékton. Dette understøtter teorien om, at Jesus i sin tidlige ungdom ikke var tømmer eller søn af en tømmer, men snarere arbejdede med at tilhugge sten i forbindelse med husbyggeri. Altså det, der på engelsk hedder 'mason', på tysk 'steinmetz'.

Wulfila (ca. 311-383 e.Kr.), der oversatte Bibelen fra græsk til gotisk, var af græsk slægt og stammede fra Kappadokien i det centrale Lilleasien, men blev som barn sammen med forældrene taget til fange af goterne og voksede derefter op hos disse nord for Donau, hvor han blev tosproget (græsk/gotisk).

Da han nåede til teksten i Markusevangeliet kapitel 6, oversatte han græsk tékton til gotisk 'timrja', der ganske vist er samme ord som vort 'tømmer', men på Wulfilas gotisk vel snarere betyder bygningshåndværker generelt. På gotisk fandtes der formentlig ikke noget ord for sten-håndværker. Goterne havde jo deres sproglige rødder i Nord-Europa, hvor man ikke byggede huse i sten, men i træ.

At 'bygge' (bygninger) hedder på nyttestamentlig græsk 'oikodomein'; og dette ord oversætter Wulfila med det gotiske verbum 'timrjan' (tømre = bygge). Det gængse verbum for at 'bygge' hed også på oldengelsk 'timbran' (tømre = bygge). Det var først i løbet af senmiddelalderen, dette hævdundne ord gradvist blev erstattet af ordet 'build'. Indoeuropæisk *deme- (bygge i træ) er udgangspunkt for dansk 'tømmer', tysk 'zimmer' (værelse), latin 'domus' (hus) og græsk 'domos' (bygning).

Det græske ord tékton er etymologisk i slægt med 'tekstil' og 'tekst'.

Grundideen i alle disse forbundne ord er 'at føje noget sammen', som man gør, når man væver (tekstil) eller skriver (tekst) eller tilpasser bygningslementer (tékton).

Den overordnede tilsynsførende for byggehåndværkerne kaldes på græsk archi-tékton (arkitekt, bygmester), hvor archi betyder 'anfører, chef'. Det er samme græske ord, der danner forleddet i ordet ærkebiskop, som for øvrigt kom ind i dansk fra oldengelsk (ærcebiscop).

De tidligst bevarede bygningsværker af sten på dansk grund er fra bondestenalderen: dysser og jættestuer til de døde. Til beboelse for de levende brugte man imidlertid dengang og langt op i tiden træ som bærende element i beboelsesbyggeriet. Derfor kigger arkæologerne efter stolpehuller, når de undersøger forhistoriske bopladser.

De første danske stenkirker blev opført i løbet af 1100-årene. I Skaane blev der bygget mange sådanne landsbykirker, først af mark-, sand-, fråd- og kalksten, siden af mursten.

I perioden 1864-1914 blev en lang række af disse gamle velbyggede danske kirker i Skånelandene nedrevet af den svenske besættelsesmagt, repræsenteret ved lokale kirkeledere. Det var især i det vestlige Skaane og i Sydøst-Skaane, denne kirkebygnings-massakre fandt sted. Skulle nogen herefterdags forville sig over Øresund fra Sjælland eller over Hammervandet fra Bornholm, skulle de ikke længere hilse velkommen af danskulturelle markører i landskabet, men af mere eller mindre hæslig 'svensk' kirke-arkitektur. En del af disse nykirker er i øvrigt ved at falde fra hinanden som følge af dårligt byggehåndværk. kjh